

PRESIDENT **FOR A DAY**

CORRUPTION

ÄMNE - CORRUPTION

INNEHÅLL

Översikt	3
Hungersnöd	3
Klimatförändringar och torka	3
Arven från kolonialtiden	4
Det försummade jordbruket	4
Kan inte staten hjälpa bönderna?	4
Kampen om resurserna	5
Nödhjälp	5
Flyktingar	5
Befolkningsexplosionen	5
Utlandet blandar sig i, interventioner, handel och utvecklingsbistånd	6
Arven från kolonialtiden	6
Multinationella företag	7
Utländska investeringar	7
De afrikanska länderna vill gärna ha fler investeringar.	7
Kineserna kommer	8
Blodsdiamanter	8
Ojämlighet	9
Intervention	9
FN	10
Etniska konflikter	10
Stammar	10
Arven från kolonialtiden	11
Etniska motsättningar	12
Religion	12
Överbefolkning	12
Kampen om resurserna	12
Statskupper och inbördeskrig	13
Politik och demokrati i afrika	14
Demokrati	15
Korruption	15
Afrikanska normer	16
Civilsamhället	17
Mänskliga rättigheter	18
Humanitär intervention	18

ÖVERSIKT

I framtiden kan Afrika bli världens "skaffer", alltså världens största producent av livsmedel, enligt FN. Men idag är verkligheten annorlunda.

Många afrikanska länder är drabbade av torka. För bara några år sedan låg snö året runt på Afrikas högsta berg Kilimanjaro i Kenya. Idag har snön smält och långsamt kryper Sahara söderut och skapar gul öken där det tidigare låg savann och boskap brukade beta. Tidigare var stora delar av Afrika en tropisk regnskog. Nu håller regnskogen på att försvinna. Bönderna faller träd för att få mer plats för nya områden. Det finns alltid fler munnar att mätta.

Hungersnöd

Hungersnöden har flera skäl. Torkan och klimatförändringar kan afrikaner inte göra någonting åt. Men de har också en del av skulden. Det afrikanska jordbruket är eftersatt. De flesta fattiga – och svältande – afrikanerna lever på landet.

Klimatförändringar och torka

Afrika är indelat i olika klimatzoner. I norr liknar klimatet det vi hittar i Sydeuropa. Därefter kommer Saharaöknen. Söder om öknen ligger ett bälte som kallas Sahel. Den regnigaste delen av Sahel är savann med högt gräs och den torrare delen är stäpp med spridd vegetation. Mitt i Afrika ligger den tropiska regnskogen med massor av regn. Längre söderut hittar vi återigen savann och därefter öken. Sydafrika har medelhavsklimat.

Torkan har särskilt drabbat Sahel söder om Sahara. Klimatförändringarna har medfört att det inte regnar under de största delarna av året. På sommaren kan det komma skyfall som sköljer bort jorden. Områden som en gång var bördiga har blivit öken eller stäpp. Det bodde till exempel elefanter i Eritrea och Etiopien på Afrikas horn för bara 100 år sedan. Idag är en stor del av länderna öken där det är svårt att hitta föda både för djur och människor.

***Mycket människor i Sahel är undernärda och har vitaminbrist.
Ibland är det så illa ställt att FN förklarar hungersnöd.***

Det skedde för ett par år sedan i Östafrika. 2012 var situationen så dålig i den västra delen av Sahelregionen att mer än 17 miljoner människor stod på svältgränsen. Krisen orsakades av en kombination av torka på grund av bristen på regn under 2011, höga matpriser och ett stort antal internflyktingar, dvs. familjer som blivit tvungna att lämna hus och hem eftersom de inte hade någonting att äta.

I Afrika lever både bönder och nomader som är herdar och som reser från plats till plats med sin boskap. Nomaderna måste ofta slakta boskap eftersom de inte har gräs eller vatten till djuren. När sådden slår fel måste bönderna äta grödorna själva istället för att sälja dem på marknaden. På det sättet har de inte råd till nästa års sådd. Det är en ond cirkel där nomaderna och bönderna har blivit fattigare och fattigare.

Slutligen måste männen i familjerna lämna byarna för att söka arbete i städerna. Hela arbetet läggs på kvinnorna i byn som måste gå till staden och ofta sitta hela dagen i den närmaste staden för att sälja några få tomater eller majscolvar.

Afrika kommer enligt FN:s klimatpanel att vara den kontinent som kommer att drabbas hårdast av klimatförändringarna. Snart kommer de stora grässavannerna där turister kör runt och tittar på vilda djur att förvandlas till öken, vilket man redan kan se i Kenya idag.

Arven från kolonialtiden

Det är inte bara torkan som skapar svält. En del av problemen går ända tillbaka till den tid då de afrikanska länderna var kolonier. De gamla kolonialmakterna som Frankrike, England och Portugal tog helt enkelt den mark där afrikaner hade små åkrar och boskap och byggde stora plantager där de odlade "cash crops", dvs. kommersiella grödor som kaffe och kakao för den europeiska marknaden. Det gamla självförsörjande jordbruk som hade producerat mat till afrikanerna själva försumrades.

Ett annat problem från den tiden är bristen på infrastruktur. Det saknas vägar och järnvägar för att transportera runt grödorna i landet. Visserligen byggde européer både vägar och järnvägar men de gick alltid ut till havs varifrån man under kolonialtiden fraktade varorna.

Det försummade jordbruket

Många afrikanska länder har försummat jordbrukssektorn. Det är Afrikas allra största problem, skriver FN i en rapport som släpptes 2012. Det finns flera orsaker till detta. Afrikanerna har varit vana vid att marken har varit "gratis" och funnits i rikliga mängder. Där kunde man odla hur mycket man ville. Därför behövde man inte arbeta så mycket. I Asien däremot har det varit en sådan brist på mark och därför har man arbetat hårt för att få en hög avkastning.

I Afrika måste många familjer gå till sängs hungriga. Det kan verka märkligt att bönder svälter men förklaringen är att de redan små jordlotterna delas upp i ännu mindre jordlotter varje gång barnen ska ärva jorden. En afrikansk familj har ofta bara ett enda fält.

För många år sedan skrev en dansk utvecklingsforskare en bok som handlade om att göra bönder till jordbrukare. Med det menade han att bönderna skulle börja tänka annorlunda. Det räcker inte att odla livsmedel och hålla boskap för familjens egen konsumtion, det man kallar för självhushållning. Istället för att äta allt själv borde bönderna sälja sina produkter så att de skulle få råd med moderna jordbruksredskap och gödsel och till att köpa mer boskap. Nästan inga afrikanska bönder använder konstgödsel och 90 procent av lantbruket är beroende av regn. Endast få använder konstbevattning på fälten. Där används heller inte högpresterande spannmål och upp till en tredjedel av sådden går till spillo på grund av skadedjur och brist på lagerlokaler. Från 1961 till 2005 ökade inte avkastningen per hektar i Afrika medan den mer än fyrdubblades i Asien och tredubblades i Latinamerika.

Kan inte staten hjälpa bönderna?

De afrikanska staterna vill hellre blidka byborna än att hjälpa bönderna långt ute på landsbygden. De beskattar de jordbruksvaror bönderna exporterar och sätter låga priser på jordbruksprodukter.

Ett afrikanskt land lägger vanligtvis 4-5 gånger så mycket pengar på militären som på investeringar i jordbruket. Även de mer välmående länderna som har olja och värdefulla mineraler producerar mindre livsmedel än tidigare på grund av att medelklassen importerar livsmedel av högre kvalitet istället för att köpa landets egna produkter. Länder med högt BNP, t.ex. Nigeria och Angola, har fler fattiga än någonsin.

Det finns heller ingen hjälp att hämta hos bankerna som inte vill låna ut pengar till bönderna. Om det blir missväxt kan han inte betala igen lånet.

Kampen om resurserna

En FN-observatör i Sydsudan sitter i sin helikopter på väg till en avlägsen by där det finns rapporter om massmord. En grannstam eller en lokal milis försökte stjäla boskap från byn. Byborna upptäckte det men blev nedmejade av tjuvarna och många människor dödades.

Kampen om jordbruksmarken kan leda till ilska mellan befolkningsgrupper – och i slutändan ett inbördeskrig mellan etniska grupper. En typisk afrikansk familj använder nästan tre fjärdedelar av sin inkomst på mat, t.ex. 72 procent i Nigeria och 85 procent i Tanzania. Som jämförelse går endast 15 procent av en dansk familjs inkomster till mat.

Nödhjälp

När Afrika svälter kommer det självklart nödhjälp från utlandet men ofta kommer hjälpen försent. Vi vill ge pengar först när vi ser bilder på barn som svälter. Nödhjälp är inte heller alltid en bra lösning för det motiverar inte landet att själv hitta en lösning på problemet och nödhjälpen för nästan alltid med sig korruption och övergrepp: Lokala tjänstemän och militär kräver en andel för att låta nödhjälpen passera, lastbilar plundras och hjälpen når inte ut till de avlägsna delarna av landet. Men ska vi låta de små barnen dö av svält, frågar biståndsorganisationerna.

Flyktingar

Svält och brist på framtidsutsikter på landsbygden leder till en stor migration i Afrika. Bönder migrerar till städer eller ut till kusten. Folk från Sahel migrerar norrut för att komma vidare till Europa eller söderut till bördigare marker. Folk från det tropiska Afrika migrerar söderut till de rika länderna i södra Afrika. De är sällan välkomna. Till exempel anklagas de somalier som vandrar över gränsen till Kenya för att vara våldsamma.

Den största invandringen till Europa kommer från Afrika och Mellanöstern. Omkring 120 000 människor försöker varje år att korsa Medelhavet illegalt för att nå fram till Europa. De kommer från fattiga länder med stor befolkningstillväxt och med en politik som har misslyckats med att skapa jobb till många unga människor. Den stora frågan är: kan de afrikanska länderna stoppa befolkningsexplosionen och försörja sig själva i framtiden?

Befolkningsexplosionen

Det bor idag omkring en miljard människor i Afrika och det beräknas finnas två miljoner afrikaner år 2050. 1950 fanns det två européer för varje afrikan, 2050 kommer det att vara tvärtom.

FN ger årligen ut befolkningsprognosen "World Population Prospects". På deras hemsida kan man välja vilket land man vill se och se hur snabbt befolkningen kommer att växa i framtiden. Låt oss ta ett enkelt land, Eritrea. Befolkningen var 1,1 miljoner 1950. Idag (2010) är den lika stor som i Danmark, 5,2 miljoner. Men redan 2035 kommer befolkningen att fördubblas till 10 miljoner om fertiliteten förblir oförändrad i framtiden. Fertilitet är ett mått på hur många barn en kvinna föder. Det är en av de viktigaste faktorerna när man ska göra en befolkningsprognos. Om varje kvinna i genomsnitt föder två barn kommer befolkningen att vara konstant på lång sikt.

Men det finns fortfarande afrikanska länder där kvinnorna föder sex eller sju barn. Det gäller bland annat i några av de allra fattigaste länderna, t.ex. Nigeria och Mali. Men varför får en familj så många barn?

Det kan både bero på traditioner – i Afrika har man alltid fått många barn – och det kan vara en trygghet för familjen. När pappan eller mamman blir gamla eller en av dem dör är det viktigt att ha barn som kan hjälpa till. För det är ingen välfärdsstat. Dessutom bekämpar den katolska kyrkan och många muslimer användandet av kondomer och p-piller.

Det är svårt att göra något åt fattigdomen när befolkningen växer så snabbt. Enligt världsbanken levde 48 procent av Afrikas befolkning fortfarande i extrem fattigdom under 2008 (på mindre än 1,25 dollar om dagen) och FN säger att 41 procent av barnen i Afrika är undernärda.

Utlandet blandar sig i, interventioner, handel och utvecklingsbistånd

År 1992 landsatte USA 30 000 soldater i Somalia som var drabbat av svält och krig mellan olika klaner – krig som närmade sig folkmord på civila. Det är vanligare att grannländer invaderar ett afrikanskt land än att USA gör det. Mitt i Afrika ligger ett särskilt oroligt område med länder som Uganda, Rwanda, Burundi och Demokratiska republiken Kongo. Här är de olika länderna, lokala miliserna och utländska bolag inblandade i otaliga konflikter som bland annat handlar om att säkra råvaror. Många afrikanska länder har olja, värdefulla mineraler och ädelstenar.

Är de afrikanska länderna själva att skylla för sina problem eller kommer de utifrån? I det följande tittar vi på hur mycket utlandet blandar sig i.

Arven från kolonialtiden

Många afrikaner lägger ständigt skulden på kolonialtiden. De europeiska länderna drog gränser kors och tvärs utan hänsyn till de afrikanska stammarna. De tvingade afrikaner att odla grödor som européerna kunde sälja i Europa. Den ensidiga handeln med en eller två produkter som kakao och jordnötter kallas för monokultur.

Europas inblandning började för flera hundra år sedan när de upprättade små handelsstationer längs kusten därifrån de också kunde transportera slavar till Nord- och Sydamerika. Danmark hade mellan 1658 och 1850 en koloni på Guldkusten i Västafrika. Idag heter Guldkusten Ghana. Danskarna anlade plantager, köpte guld och elfenben och skickade slavar till de danska västindiska öarna.

Under 1800-talet erövrades den största delen av Afrika av europeiska makter. Afrika har många viktiga mineraler och tropiska grödor som inte växer i Europa. 1884-1885 delade de europeiska länderna på ett "fredligt" sätt en stor del av Afrika mellan sig. Den afrikanska befolkningen blev inte tillfrågad. Omkring 1900 hade européerna erökrat nästan hela Afrika. Bara ett par länder bevarade självständigheten.

Idag är alla kolonier självständiga. Portugal var den sista kolonialmakten som gav upp sin sista koloni 1975. Men kolonialmakternas mygel med Afrika har satt sina spår.

Demokratiska republiken Kongo är ett av de värsta exemplen. Landet var en belgisk koloni men belgarna utbildade nästan inga afrikaner och de plundrade landets resurser, bl.a. ädelsten. År 1960 gav belgarna landets som sedan kallades Kongo självständighet. Det sägs att det på den tiden endast fanns sex kongolesiska läkare. Landet var alltså inte förberett på självständigheten. Sedan dess har landet härjats av kampen mellan olika stammar och krigsherrar som använder legosoldater och barnsoldater. Kampen handlar inte så mycket om politisk makt som att få tag i de värdefulla mineralerna där utländska affärsmän har spätt på konflikterna för att komma åt naturresurserna. Samma sak gäller grannländerna.

Demokratiska republiken Kongo borde med sina rikedomar vara ett av världens rikaste länder. Istället är det enligt FN:s välfärdsindex ett av de allra fattigaste.

Multinationella företag

Även idag är många länder beroende av råvaror som kakao i Ghana, jordnötter i Gambia eller koppar i Zambia. Utländska företag får större och större inflytande på produktionen av dessa råvaror. De köper gruvor och stora landområden där de kan upprätta jordbruk med kommersiella livsmedel som blommor och palmolja. Men först och främst handlar det om mineraler till den europeiska, amerikanska och asiatiska industrin. Afrika är en riktig skattkammare fyllt av guld, uran, coltan, bauxit och olja. Om man bara tittar på naturrikedomarna kan man betrakta Afrika som världens rikaste kontinent. Zaire och Zambia har till exempel ädelstenar, kobolt och koppar. I hela Västafrika finns stora oljefält som domineras av utländska oljebolag. Livsmedel och mineraler skeppas till Europa, USA och Kina utan att bearbetas eftersom de afrikanska länderna saknar en modern industri.

Utländska investeringar

Idag är de utländska investeringarna i Afrika lika stora som utlandshjälpen. Trots det investerar ett danskt eller amerikanskt företag hellre i Asien, även om vinsterna är höga i Afrika. Det finns för dåliga vägar, för mycket korruption och för mycket kaos. Arbetskraften är i och för sig billig men befolkningen har låg utbildning. Bara runt två procent av världens utländska investeringar går till Afrika, enligt statistik från FN. Och det är mest till de länder som har värdefulla mineraler och olja.

De afrikanska länderna vill gärna ha fler investeringar.

De lockar med skattelättnader, tullfrihet, avslappnade miljöregler och utländska gruv- eller oljebolag får ofta ensamrätt på produktionen.

Särskilt utländska oljeföretag har varit villiga att muta de afrikanska ledarna. Det har gjort afrikanska presidenter till några av världens rikaste människor. Deras förmögenheter är ofta placerade på schweiziska eller amerikanska banker.

När utländska företag investerar i Afrika är det för att komma åt de värdefulla mineralerna och oljan som gömmer sig under jorden. Kritiska afrikaner hävdar att överskottet förs ut ur landet och att utländska företag använder importerad arbetskraft så att afrikanerna inte lär sig den moderna tekniken. Makthavarna tar emot mutor och därför leder investeringarna till mer osämja i landet än utveckling.

Särskilt en ny form av investeringar väcker ilska. Mer välmående utvecklingsländer och europeiska företag börjar köpa upp eller arrendera jordbruksmark i Afrika. Det kallas "land grabbing" och kan bäst förklaras med att de förvärvar eller beslagtar mark. Det är ofta länder i Mellanöstern eller Asien med brist på jordbruksmark som köper marken.

Kineserna kommer

Kineser investerar stora summor pengar i Afrika. Det är ofta investeringar i gruvdrift, kraftverk, raffinaderier och vägar och järnvägar som kan transportera råvarorna från landet till Kina. Kina kallar sin utlandshjälp för ett samarbete och det gillar afrikanerna. De tycker också om det faktum att kineserna inte ställer några politiska krav. Västerländska företag har däremot börjat undersöka om landet respekterar mänskliga rättigheter och om de anställda i fabriker arbetar under anständiga villkor.

De kinesiska företagen har även med sig kinesisk arbetskraft när de ska bygga fabriker. De tar också med sig sina egna råvaror och maskiner till projekten så att det varken skapar arbetstillfällen eller kunskap i de afrikanska länderna. Så har det varit ända sedan Kina byggde järnvägen mellan Tanzania och Zambia under Mao. Fortfarande idag arbetar kinesiska lokförare på tågen.

Blodsdiamanter

Utländska bolag stöder ofta lokala krigsherrar för att få tag i dyrbara mineraler. Diamanter har en särskild status.

Supermodellen Naomi Campbell erkände 2011 att hon några år tidigare hade fått en påse med "mycket små smutsiga stenar" efter en middag i Sydafrika. Vid middagen hade hon mött den liberiska diktatorn Charles Taylor. Hon blev väckt på natten av att man bankade på hennes dörr och sa "här är en present till dig" och överräckte den lilla påsen med diamanter till henne. Hon påstod att hon inte visste att diamanterna kom från Taylor som senare blev anklagad för mord och våldtäkt och för att ha använt barnsoldater. 2012 dömdes han till 50 års fängelse.

De åtta år långa inbördeskriget i Liberia finansierades till hög grad av handel med "blodsdiamanter". Kriget kostade 200 000 människor livet. Blodsdiamanter, eller illegala diamanter, kommer från konfliktområden och därför accepterar de flesta diamanthandelsföretagen och butikerna dem inte. Fattiga afrikaner gräver fram diamanterna i gruvor och de illegala diamanterna smugglas ut ur landet och säljs på den svarta marknaden eller blandas ut med de lagliga diamanterna från andra länder, t.ex. Sydafrika.

Pengarna går till diktatorer och krigsherrar i länder som Angola, Demokratiska republiken Kongo, Zimbabwe och Sierra Leone. De lägger dem i egna fickor eller använder dem till att köpa vapen.

Ojämlikhet

Afrikas största land – mätt i invånarantal – är Nigeria. Det är också det största oljelandet. Trots Nigerias enorma oljeintäkter, som varje år uppgår till 325 \$ per person, lever 90 miljoner nigerianer enligt en sydafrikansk författare på mindre än en dollar om dagen. Denna ojämlikhet kan endast upprätthållas om omvärlden står och ser på var pengarna hamnar. När landet har höga oljeintäkter behöver presidenten inte ta någon hänsyn till befolkningen och visa på en gott samhällsstyre.

FN har rangordnat världens länder enligt en välfärdsindex, "Human Development Index". Den visar att rika afrikanska oljeländer inte har högre poäng när det gäller välfärdsindikatorer som utbildning, medellivslängd och barnadödlighet än fattiga länder i Afrika utan olja.

Intervention

När utlandet blandar sig i ett lands inre angelägenheter kallar vi det för en intervention. Om detta är en direkt militär intervention kallar vi det för en invasion.

De gamla kolonialmakterna blandar sig fortfarande i, i synnerhet fransmännen. De brittiska kolonialisterna var ofta affärsmän som bara ville tjäna pengar. Därför behöll afrikanerna sina gamla stamtraditioner och infödda fick vara en del av administrationen. De franska kolonierna styrdes i högre grad av officerare och ämbetsmän som gjorde kolonierna till "franska provinser" under den franska regeringen.

Fransmännen stannade i Afrika efter det att deras kolonier hade blivit självständiga och idag har de forna franska kolonierna en gemensam valuta, nämligen en afrikansk variant av den gamla franska francen.

Frankrikes beroende av Afrikas naturresurser är betydande. 100 procent av Frankrikes uran kommer från Niger och Gabon, 90 procent av deras bauxit kommer från Guinea, 60 procent av deras koppar kommer från Zaire och Zambia och 31 procent av deras järn kommer från Liberia och Mauretanien.

Frankrike har fortfarande tre baser i Afrika med främlingslegionärer. Det kan vara för att säkerställa fred och mänskliga rättigheter, men det kan också vara för att säkra sin tillgång till naturresurser.

Under de senaste 40 åren har fransk militär intervenerat i sina forna kolonier i Afrika 30 gånger. Afrikanerna har blandade känslor kring den franska inblandningen. Ibland har det varit i form av humanitärt bistånd som i Rwanda och Burundi. Andra gången har det varit för att stödja en av parterna i en lokal konflikt. I regel är det för att stödja en legitim president mot rebeller.

FN

En av de viktigaste FN-reglerna är principen om icke-inblandning. Det vill säga att varje stat själv bestämmer över sitt landområde. Det är förbjudet för andra stater att blanda sig i. Det är ett stort dilemma när man kan se att en intern konflikt håller på att utvecklas till ett folk-mord eller leder till svält.

Därför kan FN:s säkerhetsråd anta en resolution som gör det möjligt att sätta in FN-trupper eller tillåta andra länder att sätta in trupper för att säkra fred och lugn.

Det kan vara när ett krig har brutit ut mellan två länder eller när det är inbördeskrig i ett land eller när ett folkmord sker i landet.

Ofta ber ett land även om FN:s hjälp. Därför har det varit ganska många FN-insatser i Afrika. Tre gånger har Danmark skickat soldater på FN-uppdrag i Afrika på så kallade fredsbevarande uppdrag där de stridande parterna har accepterat FN-soldater. Efter det senare kriget mellan Etiopien och Eritrea lyckades FN genomföra en vapenvila varefter man satte in FN-trupper från ett antal länder, bl.a. Indien. Vita FN-jeepar är vanliga i många afrikanska länder.

2011 godkände säkerhetsrådet att Frankrike kunde skicka stridshelikoptrar och trupper till den tidigare kolonin Elfenbenskusten efter att presidenten vägrade att lämna ifrån sig makten efter att ha förlorat ett val. Det ledde till inbördeskrig mellan den gamla och den nya presidentens anhängare. De franska trupperna hjälpte den nyvalda presidenten att storma huvudstaden Abidjan där den avsatta presidenten och hans anhängare hade förskansat sig. De flesta verkar tycka att en sådan aktion är i sin ordning men en del kallar det för "nykolonialism" eftersom ett vanligt motiv är att säkra franska intressen.

Det är viktigt för FN att "Afrikanska unionen" – ett slags Afrikas EU – står bakom kritiken mot de av sina medlemsstater som bryter mot demokratins spelregler. Afrikanska unionen fördömde då också Elfenbenskustens gamla president för att han inte vill lämna sin post.

ETNISKA KONFLIKTER

Stammar

När turisterna åker runt på Kenyas savanner tittar de på långa, smala massajer med spjut som driver runt på savannen. De ser också kikkuyer och chaggaer som odlar sina små fält. Turisterna tänker säkert inte på att där finns stora motsättningar. Som nomader och gammalt krigsfolk stötte massajerna ofta ihop med de andra jordbrukande stammarna som inte ville ha massajerna på sina marker.

Afrika är fullt av stammar. Vi kallar dem också för etniska grupper. En etnisk grupp är ett folk som har ett speciellt utseende, språk och en särskild livsstil och därmed skiljer sig från andra etniska grupper. I Afrika lever 2000 olika etniska grupper som pratar 800 språk och har väldigt olika kulturer och seder. Det är också långt fler etniska grupper – eller stammar – än de 56 stater som finns i Afrika.

Afrika är alltså ett mångfärgat lapptäcke. Däremot talar många afrikaner swahili och många västafrikaner talar hausa.

Och de många stadsborna talar antingen engelska eller franska – beroende på om deras land har varit en brittisk eller fransk koloni.

Vi läser ofta om konflikter mellan stammar men man ska akta sig från att göra etniska motsättningar till den enda förklaringen till konflikter i Afrika. Det är också en kamp om råvaror och jord, religiösa motsättningar och överbefolkningen i Afrika gör det än värre. Tillsammans är det en farlig blandning.

I den sydligaste delen av Sudan och i Darfur har det varit inbördeskrig nästan oavbrutet sedan Sudan blev självständigt 1956. Det finns flera orsaker: i norr är befolkningen muslimer, i söder är de kristna. I norr är den etniska gruppen "araber" och i syd är de "svarta". Området är mycket överbefolkat och utarmat eftersom det är så torrt och det har gjorts stora oljefynd på gränsen mellan de båda befolkningsgrupperna.

Ett nytt fenomen i Afrika är de många miliserna, dvs. beväpnade grupper ledda av krigsherrar. Miliserna har pålitliga namn som "The Popular Army for the Restoration of Democracy" och "The Lords Resistance Army", men det är varken demokrati eller kristen välgörenhet som miliserna har i åtanke. Det är ren girighet, och så är de flesta av soldaterna utblottade.

Arven från kolonialtiden

För 60 år sedan existerade de afrikanska nationalstaterna inte alls vad vi vet. De var kolonier. Européerna skapade myten om att innan den "vita mannen" fanns bara spridda stammar som levde av jakt och mycket primitivt jordbruk.

Det hade emellertid funnits små och stora riken i Afrika i mer tusen år. Mest berömt är förstås Egypten som styrdes av faraonerna och som hade en högt utvecklad kultur. På andra håll levde endast spridda stammar som vandrade från plats till plats med sin boskap och brände delar av skogen så att de kunde bruka jorden (svedjebruk). Dessa stammar visste naturligtvis inte att de var "afrikaner". De hade ju aldrig sett kartorna som européerna var i full färd med att rita.

När de europeiska kolonialmakterna delade Afrika mellan sig under 1800-talet drog de gränserna utan hänsyn till etniska grupper eller stammar. I Nigeria lever stora stammar, iboer och hausaer, och i Ghana är befolkningen delad mellan ett kristet söder och ett muslimskt norr.

Men redan innan Afrika koloniserades bedrev araber och européer slavhandel längs kuster. Det födde konflikter och stridigheter mellan stammarna då de ofta var afrikanerna själva som skaffade slavar genom att gå på jakt bland de närliggande stammarna.

Även utan kolonialmakternas gränsdragning skulle de ha varit mycket konflikter mellan de många stammarna.

Endast på ett fåtal platser lyckades man dela de afrikanska länderna efter befolkningsgrupper. 1980 lösgjorde Eritrea sig från Etiopien efter ett långt och blodigt inbördeskrig, och under 2011 vann Sydsudan sin självständighet från resten av Sudan efter många år av krig och förhandlingar. Även i det nya Eritrea lever många olika stammar men de kommer mer eller mindre överens.

Etniska motsättningar

I Danmark menar många att etnisk och kulturell mångfald berikar landet. I Afrika är man mer tveksam. Den etniska mångfalden gör det svårt att bygga en modern stat, det man kallar för "nation building". Detta beror på flera saker. Stammarna lever avskilt och man får ingen hjälp från huvudstaden. Många har varken radio eller TV. Landets ledare, presidenten, tar alltid hänsyn till sin egen etniska grupp eller stam.

*Andra etniska grupper kan sakna lojalitet mot regimen.
Regeringen har en bristande politisk legitimitet.*

Religion

Söder om Sahara är 60 procent kristna och 30 procent muslimer. Resten har fortfarande sina ursprungliga naturreligioner med dyrkan av förfäders andar och naturkrafterna med hjälp av en rad komplicerade ritualer, ofta bladat med kristendom. Det berömda amerikanska forskningsinstitutet "Pew Research Center" har frågat afrikaner om sin religion; först och främst är afrikaner väldigt religiösa. 9 av 10 svarade att religionen är en mycket viktig i deras liv. När kristna afrikanska fotbollsspelare springer på planen i Champions League-matcher gör de korstecknet.

Många kristna tror på Jesu återkomst under deras livstid och många muslimer vill gärna bo i en stat med sharialagar.

I Eritrea finns lika många kristna och muslimer. De lever fredligt sida vid sida. I Nigeria är den södra halvan av landet kristet och den norra muslimsk. Det förekommer ständiga konflikter mellan de båda folkgrupperna. Men det kan också ha andra orsaker.

Överbefolkning

Överbefolkningen leder till många konflikter om mark mellan bofasta jordbrukare och boskapsuppfödare och det är vanligt att folk stjälar varandras boskap. Nomader som massajerna i Kenya och Tanzania lever under press. Bönderna inhägnar sina marker – något man aldrig gjorde förr i tiden – och allt större områden blir nationalparker som är reserverade för rika turister. Massajerna har ingen tillgång dit.

KAMPEN OM RESURSERNA

Det finns olika naturresurser: mineraler och ädelsten bryts i gruvor, olja pumpas upp ur jorden från oljekällor, vatten kan regleras i floderna av dammar och slutligen finns det – ofta mer utspritt i landet – rika skogar och särskilt bördiga områden.

Som vi nämnde i temat om den utländska inblandningen är européer och asiater intresserade av Afrikas resurser. Kampen om resurserna kan lätt leda till statskupper eller – om resurserna är belägna i avlägsna delar av landet – till att krigsherrar tar kontroll över området. Det gäller särskilt i "svaga" stater där regeringen inte har riktig kontroll över landsbygden.

Länder som Kongo och Sudan har präglats av utdragna inbördeskrig som bygger på girighet. Också lokala konflikter som ved att elda med eller bete till boskapen, dvs. knappa resurser, kan vara orsaker. Sådana tvister blir ofta mer våldsamma om de sammanfaller med etniska konflikter eller mellan religioner, alltså kristna mot muslimer.

Statskupper och inbördeskrig

Afrika är konflikternas kontinent. Under perioden mellan 1960 och 2004 har det skett 105 stadskupper i Afrika. Det är fler än antalet val som har gett nya regeringar. De senaste åren har kupper dock varit mer sällsynta, bland annat för att de möter politiskt motstånd i Afrikanska unionen.

Bawku är en liten gränsstad i norra Ghana. En invånare berättar följande:

“Dagen innan slutade fåglarna plötsligt att sjunga. Det blev helt tyst i staden och då visste vi att någonting var på tok igen. Dagen efter startade våldet tidigt och innan militären hann ingripa hade mer än 70 människor dödats i centrum. Hus stod i lågor och butiker blev plundrade.”

Det var en gammal etnisk konflikt som bröt ut igen. I området bor två stammar som tidigare hade hållit sams eftersom de blev attackerade av en tredje stam från grannlandet Burkina Faso. När Ghana blev självständigt 1957 utsåg presidenten en ny hövding över området. Han kom från den stammen som dyrkade jorden istället för den gamla hövdingen som kom från stammen som var handelsfolk. Så var det slut med freden mellan de båda stammarna. Historien berättas av den danska hjälporganisationen Ibris som arbetar i området. Ghana är dock ett av de mer fredliga länderna. Annat är det i Nigeria.

Nigeria

Sådana konflikter är vanligare i Afrika. Under de senaste åren har en liknande konflikt ägt rum i Sudan. Här slutade konflikten med att en ny stat upprättades i södra Sudan som har godkänts av FN. Också här spelade olja, stammotsättningar och religionen en roll. De flesta krigen i Afrika är inbördeskrig där etniska grupper slåss om makten. Där finns fler inbördeskrig än i resten av världen tillsammans.

Där strider man om kontrollen över huvudstaden, flygplatser, Tv-stationer och militärbaser runt om i landet. Andra gånger vill en lokal krigsherre få kontroll över en del av landet för att få tag på värdefulla mineraler eller olja. Krigsherren vill inte upprätta en självständig stat, han vill bara berika sig själv.

I Afrika har de länder som har värdefulla mineraler och olja haft fler diktatorer, mindre utveckling och fler inbördeskrig än andra länder. Det låter underligt och kallas för “resursförbannelsen”. Dessa länder behöver inte driva in skatter. Statens intäkter kommer från de företag som har fått lov att utvinna mineralerna eller oljan. En stor del av de utländska företagens betalningar går dock direkt ner i makthavarnas egna fickor.

Presidenten, guvernörerna och de högsta generalerna placerar därefter pengarna på utländska bankkonton. Flera afrikanska ledare är bland världens rikaste män.

Mali

I det västafrikanska landet Mali har det varit fred och lugn i mer än 20 år. Men i början av 2012 gjorde islamister i norra Mali tillsammans med Tuaregstammen uppror mot staten. "Kaoset idag består av avrättningar, massvåldtäkter, tortyr och användning av barnsoldater eftersom en dålig blandning av Tuaregseparatister, jihadsoldater och kriminella terroristgrupper i norra Mali inledde ett uppror mot staten i mitten av januari i år", skrev Amnesty International från Mali.

Det fick i mars missnöjda officerare från Malis armé att storma presidentpalatset och avsätta presidenten och regeringen. Månaden efter förklarade de islamistiska upprorsmakarna att de skulle bilda en ny regering i norr.

"Hela den norra delen av landet har övertagits av väpnade grupper som har gått bärskärgång. I Gao där den islamistiska gruppen Ansar Dine sitter vid makten och försöker trycka på befolkningen sharialagar bröt våldsamma demonstrationer ut i måndags eftersom gruppen har förbjudit stadens ungdomar att spela fotboll eller Tv-spel och titta på Tv med "icke-islamiskt innehåll", säger rapporten från Amnesty International.

Frågan är alltså vad som kommer att ske i framtiden. Hjälporganisationer har redan skickat mat till den norra delen av landet men konvojerna med läkare, biståndsarbetare och journalister har inte fått tillstånd att komma in i staden Timbuktu och massor av mat och mediciner har konfiskerats av rebellerna. Anledningen var enligt Amnesty att kvinnor deltog i stadens mottagningskommitté för nödhjälpen. Kommer de att acceptera att landet i praktiken är uppdelat i nord och syd? Kommer de att gå in militärt? Eller kan man tänka sig att de franska elitsoldater ingriper som befinner sig i grannlandet Burkina Faso?

POLITIK OCH DEMOKRATI I AFRIKA

Korruption, mänskliga rättigheter och civilsamhället. Förr i tiden samlades afrikanerna under "palaverträdet" mitt i byn och löste små och stora problem. Idag saknas institutioner och allting går långsamt.

Afrika har haft många problem att kämpa med, sjukdomar som malaria och aids, överbefolkning och torka. Många afrikaner menar att det här inte är problem som har skapats av människan, men de har medfört instabila samhällen. Ibland använder man just begreppet "misslyckade stater". Men det är så att de "naturliga" problemen är en följd av mänskligt skapade problem som förtryck, våld och korruption. Afrika saknar både demokrati, duktiga tjänstemän, infrastruktur som vägar och järnvägar och en modern industri.

En dansk rådgivare i ett afrikanskt land hade importerat en splitterny Volvo men fick inte lov att köra bilen eftersom myndigheterna inte miljögodkände bilen. I samma land körde mycket gamla bilar runt med stora svarta moln efter sig.

Det kan bero på att tjänstemännen är korrupta (de ber om pengar under bordet för att ge ett godkännande), långsamma eller bara ineffektiva. Som ofta är förklaringen i Afrika kanske det är en blandning av olika skäl.

Demokrati

Danmark är en demokrati eftersom att man med jämna mellanrum har fria val mellan flera partier som kan driva valkampanjer utan att staten blandar sig i. Alla människor (över 18) har lika rösträtt. Men får inflytande genom att till exempel gå med i ett politiskt parti eller att gå med i en fackförening. Och självklart när man sätter sitt kryss på valdagen. Danmark är ett rättssamfund med oberoende domstolar och en fri press.

I Afrika ser det annorlunda ut. När länderna blev självständiga hade de ofta bara ett parti som stod i spetsen för frihetskampen. Presidenten hade tätt samröre med armén eller var själv general. Afrika hade inte heller klasser som man "hörde till", till exempel arbetarklass eller medelklass. Nästan alla afrikaner bodde på landsbygden och hade nog att göra med att sätt mat på bordet. Därför blev den lokala stammen eller klanen viktigare.

Idag har de flesta afrikanska länderna också demokrati men de fungerar olika och det finns undantag. Det enda valet i Kongo hölls 1960 när landet fick sin självständighet. Eritrea som bröt sig loss från Etiopien 1993 har aldrig hållit ett val.

Korruption

Demokrati i form av partier som har olika uppfattningar om värderingar och resursfördelning är inte ett afrikanskt tankesätt. Här är lojaliteten till familjen och stammen mycket viktigare när man röstar. Om man får politisk makt förväntas man därför hjälpa sitt hemland och sin familj. Det anses vara god moral.

Detta kallas "patron - kundförhållande". En patron är en person som ger sina kunder (vänner) speciella fördelar. I Afrika ska en politisk ledare som har tillräckligt inflytande hjälpa sin familj och sina vänner och stammen han kommer ifrån. Det kan vara ekonomisk hjälp i form av bra positioner till sina kusiner eller ett regeringskontrakt på en ny väg till sin farbror. Det kan också vara en antydning om att grannens dotter ska få en plats på universitetet. I gengäld förväntar ledaren att kunden röstar på honom i nästa val. Det är en form av försäkring. "Han vill nog hjälpa mig också i framtiden om jag röstar på honom." I Danmark kallar man det korruption.

Det finns korruption i stor skala när en politiker tar pengar under bordet för att ge ett utländskt oljebolag rätt att borra efter olja. I mindre skala förekommer det när en kvinna passerar en gräns med sina ägg för att sälja dem i staden på andra sidan gränsen och tulltjänstemännen kräver två ägg för att låta henne passera, även om hon har sina papper i ordning.

"Transparency International" är en internationell organisation med kontor i över 100 länder som bekämpar korruption. Huvudkontoret ligger i Tyskland. Transparency gör en årlig ranking av korrupta länder. Nya Zeeland, Danmark och Finland är världens minst korrupta länder. Det ser däremot inte så bra ut i Afrika.

De offentligt anställda har låga löner och det medför korruption. Tjänstemännen kräver helt enkelt betalt för att stämpla ett papper som om det var en del av hans lön.

Afrikanska normer

Den amerikanska sociologen "Talcott Parsons" har skrivit om skillnaderna i länders kulturer och normer, alltså regler för hur man ska uppföra sig. Han har försökt att systematisera det genom att sätta normer mot varandra.

Vi nämner bara några:

I en kultur lägger man till exempel stor vikt vid att ta hänsyn till sin egen familj eller sina vänner (partikularism), medan man i en annan kultur har en "universalistisk" norm där man bedömer och behandlar alla lika, till exempel vid en examen.

På samma sätt lägger man en kulturell vikt på "tilldelad status", till exempel genom att ge särskilda rättigheter till ledares barn medan man i andra kulturer säger att en människas status bör bero på dess egna insatser, vilket representerar en "uppnådd status", till exempel en politiker eller en fotbollsspelare.

I Afrika är det vanligt att man tar särskild hänsyn till den egna familjen och att man får hög status om man känner landets toppar (vissa menar att det här på hemmaplan ger status att känna kungafamiljen).

I Afrika har kvinnor låg status och inga rättigheter trots att 70 procent av Afrikas bönder är kvinnor och trots att kvinnor utför mer arbete än män. I många länder kan kvinnor till exempel inte låna pengar på banken.

Nationell känsla och brist på traditioner

Även om invånarna i ett afrikanskt land skulle kunna kämpa sida vid sida mot utländska förtryckare är det långt ifrån säkert att de har en nationell känsla. Gamla stammotsättningar kan snabbt utvecklas till inbördeskrig.

"Etnisk identitet" är känslan att känna samhörighet med ett folk som har en distinkt kultur. Här har landets nationella berättelse stor betydelse. Även om många nya stater lägger stor vikt vid nationella symboler och traditioner och även om många afrikaner är stolta över sitt fotbollslandslag delar de inte en gammal historia.

I Europa uppstod nationalstaten redan på 1600-talet. Inom loppet av några hundra år uppstod en någorlunda överensstämmelse mellan den geografiskt avgränsade staten och nationen (den gemensamma). När vi läser historia i skolan är det bara för att lära oss om det gemensamma.

1976 skrev den svarta amerikanen Alex Haley boken "Rötter", som blev en stor succé runt om i världen. Den berättar om en ung man från Västafrika, "Kunta Kinte" som föddes 1750. Han blev tillfångatagen av vita slavhandlare och fördes till USA. Boken handlar också om hans efterföljande och om kampen för frihet i USA.

Det är också en bok om Alex Haleys eget förflutna och den kom att betyda mycket för många afroamerikaner som plötsligt fick en historia.

De afrikanska skolbarnen har också historia och samhällskunskap men ämnena handlar bara om att lovorda det egna landet.

I Afrika saknas också de institutioner som är gemensamma på andra platser om vi tycker hör till ett samhälle, till exempel ett skatteväsen, statistikkontor, miljömyndigheter osv. De finns naturligtvis men de fungerar inte ordentligt.

I Eritreas huvudstad byggde man för några år sedan ett fint nationellt statistikkontor. När man går in i det gapar det tomt. En vakt berättar att om man vill ha uppgifter om Eritrea måste man vänta sig till UNDP, alltså FN:s kontor i landet.

Civilsamhället

Civilsamhället är den del av samhället som ligger bortom statsmakten. Det är föreningar, kyrkor och samfund. I ett sunt civilsamhälle litar människor på varandra och kan själva lösa många problem. I Afrika har det civila samhället försvagats samtidigt som de har försökt att bygga en modern stat. På den tiden när folket kämpade gemensamt för frihet från de vita koloniserarna var civilsamhället starkare. De lokala hövdingarna finns fortfarande men de förlorar inflytande till mer välutbildade tjänstemän som regeringen har anlitat. Den fria marknaden där du kan köpa och sälja varor har främjat individualismen. Tidigare hjälpte bönderna varandra i byarna. Några kyrkor och muslimska brödraskap ser dock ut att ha lyckats bygga starka samhällen.

Särskilt illa är situationen i de länder som har stora naturtillgångar. Här är ledarna ofta korrupta och slösar bort pengar på importerade lyxvaror. Det handlar bara om att se ut som en "stor man". 2003 kom det fram att amerikanska oljebolag hade satt in mer än 1,5 miljarder kronor på president Obiangs konto i Washington. Obiang är president i Ekvatorialguinea.

Den uppskattas att rika afrikaner under perioden 1970 till 2008 har fört ut 1800 miljarder ur sina länder illegalt, det vill säga 50 miljarder om året. Detta motsvarar ungefär hela biståndet till Afrika.

Värre är det där politiska aktiviteter är helt förbjudna. Så är det i många länder, till exempel Eritrea som kallas Afrikas Nordkorea. Här är all opposition mot den enväldiga presidenten förbjuden. Journalister och oppositionspolitiker har fängslats och det är förbjudet att resa ut ur landet utan regeringens godkännande. Om man korsar gränsen illegalt till grannlandet Sudan har gränspolisens order att skjuta.

I demokratiska länder har vi oberoende domstolar som man kan vända sig till om man blir förföljd av polisen eller andra myndigheter. I Afrika utses domare ofta av presidenten. De är alltså inte oberoende som i Danmark. Försvarare och åklagare pratar ofta engelska eller franska och en hel del människor förstår dem inte.

Istället för att gå till domstolarna går många afrikaner till lokala medlare eller hövdingen för att lösa äktenskapstvister, frågor om egendomsrätt för mark och liknande frågor. Det kan man rynka på näsan åt men det är faktiskt en del av civilsamhället.

Mänskliga rättigheter

1948 utfärdade FN:s generalförsamling den "Allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna". Alla människor i världen har rätt till yttrandefrihet och att ha sin egen religion. Man har också rätt att gå i skolan och att ha ett arbete. Man får inte göra skillnad på kvinnor och män eller på olika etniska grupper. Alla är lika inför lagen och tortyr är förbjudet. Det är statens uppgift att säkra dessa mänskliga rättigheter. Du kan också se alla rättigheterna på FN:s hemsida.

Staten ska också själv se till att den fungerar. Goda styrelseformer, på engelska "good governance", betyder att staten ska skapa oberoende domstolar, en kontroll över statens intäkter och utgifter och ska bekämpa korruption (bestickning). De internationella biståndsgivarna som danska DANIDA har börjat ge utvecklingsbistånd med krav på goda styrelseformer och mänskliga rättigheter.

Många afrikanska regeringar är dock kritiska till goda styrelseformer och mänskliga rättigheter och ser rättigheterna som ett västerländskt påfund som inte passar den afrikanska kulturen. Det är ett synsätt som Ryssland och Kina står bakom.

Till exempel anses det rätt och riktigt att ta hänsyn till sin familj och sina vänner när man har vunnit ett val. Man ger dem fina ämbeten eller bra kontrakt på byggnation av offentliga byggnader. Allt annat skulle vara oartigt. Det är heller inte så att afrikansk kultur likställer män och kvinnor. Kvinnan ska först och främst lyda sin man och det är mannen som fattar alla stora beslut i familjen.

"De afrikanska ländernas syn på mänskliga rättigheter ligger nära de kinesiska", sa en kinesisk ambassadör i Afrika. "Jag anser att det är upp till den afrikanska befolkningen själv att införa demokrati och goda styrelseformer i deras egna länder. Vi har ingen vision om att exportera ideologier".

Humanitär intervention

I FN:s konstitution, "FN-stadgan", står det att varken FN eller andra stater ska blanda sig i ett lands inre angelägenheter. Vad händer då om en stat bryter mot de mänskliga rättigheterna?

Det finns inga enkla svar men det står också i FN-stadgan att FN:s säkerhetsråd kan tillåta FN eller medlemsstater att ingripa om rådet anser att en stat i färd med att begå folkmord på till exempel en etnisk minoritet och att freden därmed är i fara.

Detta kallas för en "humanitär intervention", alltså när flera stater förhindrar allvarliga och omfattande kränkningar av de mänskliga rättigheterna med vapenmakt.

FN har ingripit i många av de svaga afrikanska staterna under senare år. För tillfället har FN trupper i sju afrikanska länder. FN gör mycket för att landet ska acceptera FN-trupperna.

Men ofta är FN-trupperna utplacerade i länder där landets regering har varit så svag att den inte har kontroll över landet. Om ett grannland anfaller eller om en diktator begår massmord kan FN dock besluta om att rycka in i landet utan att ha fått lov (se ovan).

FN har inte bara separerat de stridande parterna utan också hjälpt till att bygga upp demokratiska organisationer.

Danmark och andra länder ger bistånd till afrikanska länder för att främja utvecklingen. Man vill helst stödja länder som upprätthåller de mänskliga rättigheterna och som är demokratiska.

Det kan dock medföra att ingen hjälper de allra fattigaste länderna. Så den enda nödhjälpen de får är genom till exempel Röda korset eller Folkekirkens Nødhjælp. De senaste åren har biståndet dock ökat till så kallade "instabila stater". Ett annat argument mot att kräva demokrati och mänskliga rättigheter respekteras är bristen på ett tydligt samband mellan att uppföra sig korrekt och att ha ekonomiskt tillväxt.

Det finns heller inga garantier för att en ekonomisk tillväxt gynnar hela befolkningen. Länder utan demokrati har lika stor tillväxt som länder utan demokrati och några av de länderna som har klarat sig allra bäst har mycket höga sociala klyftor, till exempel lever 47 procent av befolkningen i "mirakellandet" Botswana under fattigdomsgränsen, det vill säga på mindre än 1,25 \$ om dagen.

Man kan läsa mer om välfärden i världens länder i FN-rapporten "Human Development Report" som offentliggörs varje år. I rapporten finns ett "Human Development Index" som rankar alla världens länder. Här kan man se hur de afrikanska länderna klarar sig. De ned-
ersta 15 länderna i indexet är alla afrikanska. Man kan också se att det finns en stor skillnad mellan de afrikanska länderna – och det är viktigt att komma håg.

PRESIDENT FOR A DAY

© 2014 SERIOUS GAMES INTERACTIVE APS
ALL RIGHTS RESERVED

